

2011 Avrupasında Yüksek Öğretimin Modernleşmesi: Toplumsal ve Mali Boyutlar

Bu rapor, son yıllarda gerek Avrupa gerekse ulusal bağlamlarda oldukça önemli bir konu haline gelen yüksek öğretimin toplumsal boyutuna yakından bakmaktadır. Toplumsal boyut kavramı, yüksek öğretimin nüfusun mümkün olduğu kadar her boyutuna yaygınlaşması ile ilgilidir.

Çalışma 2009/10 yılına kaynak olarak almaktadır ve 31 ülkeyi kapsamaktadır (AB üye devletleri, İzlanda, Lihteyştan, Norveç ve Türkiye)

KATILIMI ARTIRMAK TOPLUMSAL BOYUTUN EN ÖNEMLİ ZORLUĞUDUR

Son yıllarda, Avrupa yüksek öğretimindeki en önemli eğilimlerden biri, %25lik oranla öğrenci sayılarındaki artıştır. Bu artış, büyük ölçüde, bilgi toplumu olma yönünde gösterilen çabalar ve gelişmelerle yakından ilişkilidir. Bu durum beraberinde bir takım zorluklar da getirmektedir. Ancak, öğrenci sayıları artarken, bu durum, yüksek öğretimin toplumsal anlamda genişlediği anlamına gelmemektedir.

Yüksek öğretim bakanları, yüksek öğretime başlayan öğrencilerin, toplumun çeşitliliğini yansıtmaması gerektiğini ortaya koyarken, öğrencilerin toplumsal ve maddi altyapılarına ilişkin engeller olmaksızın eğitimlerini tamamlamaları gerektiğini özellikle vurgulamıştır (London Communiqué 2007, s.). Avrupa Bildirgeleri ışığında, neredeyse tüm ülkeler, yüksek öğretimden yararlanan bireylerin sayısını artırmanın en önemli siyasi tartışmalardan biri olduğunu iddia etmektedir. Ancak, ülkelerin toplumsal boyuta ilişkin çok az uygulaması bulunmaktadır.

Eurydice nedir?

Eurydice Ağı, Avrupa eğitim sistem ve politikalarına ilişkin detaylı bilgi ve incelemeleri içermektedir. 2011 yılı itibarıyla, ilgili ağ, AB yaşam boyu öğrenme programlarına katılan 33 ülkedeki (AB üye ülkeleri, AÖTD (Avrupa Özgür Ticaret Derneği), Hırvatistan ve Türkiye) 37 ulusal birimden oluşmaktadır ve AB Eğitim, Ses-Görsel ve Kültür Ajansı tarafından yürütülmektedir. Brüksel'de bulunan bu ağ, yayınları ve ilgili veri tabanlarını oluşturmaktadır.

Avrupa ülkelerinin, katılımı artırmaya yönelik yürüttüğü politikalarında çeşitli farklılıklar bulunmaktadır. Bazı Avrupa ülkeler, toplumun tümü tarafından temsil edilmeyen öğrencilerin yüksek öğretime katılımını artırmak için çeşitli önlemlere odaklanırken, diğerleri, toplumsal olarak dezavantajlı olarak nitelendirilebilecek olan grupların katılımının artması umuduyla daha genel bir yaklaşıma sahiptir. Üçüncü grup ise, hem genel hem de özel yaklaşımların benimsendiği bir grup olarak ifade edilmektedir. Eurydice üye devletlerin yarısından fazlası, yüksek öğretime giriş konusunda alternatif yollar oluştururken, sadece on beş ulusal sistem, alternatif yollara izin vermemektedir. Haritanın da gösterdiği gibi, alternatif yollar genellikle batı eğitim sisteminde var olduğu için bu ülkelerin coğrafi bir noktası bulunmaktadır. Ayrıca, yüksek öğretim için alternatif yolları bulunmayan birçok sistemde, formel olmayan ve informal öğrenmenin geçerli hale gelmesi ve fark edilmesi üzerine yönetmelikler konusunda bir eksiklik vardır.

Alternatif yollar bulunmaktadır

Herhangi bir alternatif yol bulunmamaktadır

İZLEME SİSTEMLERİ HENÜZ ÖNEMLİ BİR MİKTARDA GELİŞMEMEKTEDİR

Bazı ülkeler, toplumun tümü tarafından temsil edilmeyen grupların yüksek öğretime katılmasına yönelik çeşitli noktalar ileri sürse de, bu uygulama tam anlamıyla gelişmemiştir. Katılımı artırmak için alınan önlemlerin etkisinin Avrupa seviyesinde tahmin edilmesi oldukça zordur. Ülkeler, çeşitli önlemleri birleştirmektedir ve öğrenci yapısının çeşitli unsurlarını bu bileşim açısından ele almaktadır. Dolayısıyla, toplumun tümü tarafından temsil edilmeyen grupların Avrupa sınırları içinde farklı yüksek öğretim sistemlerinde nasıl uygulandığını ortaya koymak çok zor bir durumdur. Sadece beş ülke, yüksek öğretimi tamamlama oranlarını kamuoyuyla paylaşmaktadır. Bu da, birçok ülkede, tamamlama oranlarının ne toplumsal bir durum ne de kurumların dikkate alması gereken bir önlem olarak ele alındığını ortaya koymaktadır.

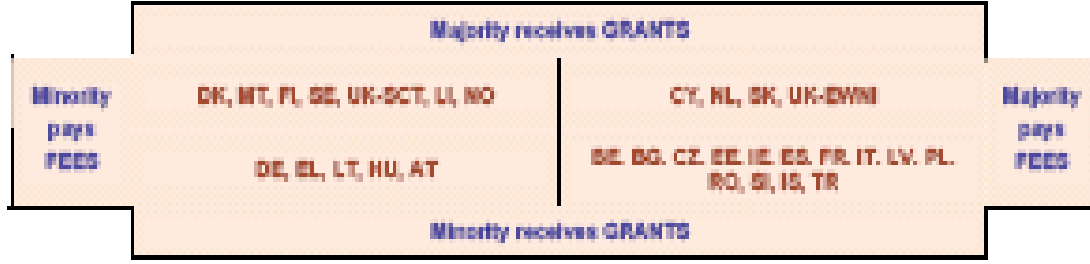
YÜKSEK ÖĞRETİM KURUMLARININ FİNANSMANI TOPLUMSAL BOYUTA YÖNELİK AMAÇLARI AÇIK BİR ŞEKİLDE DESTEKLEMEMEKTEDİR

Ulusal yüksek öğretim kurumlarının finansman mekanizmalarının yüksek öğretime katılımı artırma politikasını desteklemek ve harekete geçirmek için düzenlendiğine yönelik bir kanıt bulmak oldukça zordur. Aksine, temel finansman mekanizmaları, geleneksel girdi özelliklerine bağlıdır veya araştırmanın kalitesi gibi diğer amaçlara odaklanmaktadır. Katılımı genişletmek sıklıkla marjinal finansman planlarına bırakılmıştır.

ÜCRET VE DESTEK SİSTEMLERİNİN YÜKSEK ÖĞRETİM SİSTEM PERFORMANSLARI ÜZERİNDE ÖNEMLİ BİR ETKİSİ BULUNMAKTADIR

Yüksek öğretim sistem performansının en temel unsurlarından biri, başarılı ülkelerin, vatandaşların potansiyellerini geliştirmek ve kullanmak için herkese yüksek kaliteli eğitim sağlamaktır. Ücretlerin varlığı, düşük geliri ve toplumsal olarak dezavantajlı olarak nitelendirilebilecek olan bireyleri caydırabilirken, destek mekanizmaları, etkili bir unsur olarak dikkat çekmektedir. Dolayısıyla, ücret ve destek arasındaki denge ve kaynaklardan en etkili biçimde nasıl yararlanılacağı sorusu yüksek öğretim politikaları için önemli konulardır. Avrupa'daki ulusal gerçeklik, öğrencilerin hiçbir ücret ödemediği durumlardan tüm öğrencilerin burs aldığı ülkelere kadar çeşitlilik göstermektedir. Ücretler, çok düşük bir seviyede istenebilir, sembolik seviyeler de oluşturulmaktadır. Ücret ve destek sisteminin çeşitliliği çarpıcıdır ve belki de yeteri kadar farkedilmemiştir. Bu sistemlerin, yüksek öğretim sistemlerinin performansı üzerinde büyük oranda etkisi bulunmaktadır. Ülkelerin çoğunda, öğrenciler, teorik olarak ücret ödemek durumundadır, ancak bunu yaparken çeşitli ölçütler dikkate alınmak durumundadır. Bu ölçütler, sıklıkla, çalışma alanına, çalışma programına ve buna benzer konulara dayanmaktadır.

ÜCRET ÖDEYEN VE BURS ALAN BİRİNCİ VE İKİNCİ AŞAMADAKİ ÖĞRENCİLERİN ORANLARI, 2009/10

Azınlık ücret ödemektedir

Çoğunluk burs almaktadır

Azınlık burs almaktadır

Çoğunluk ücret ödemektedir

Birçok Avrupa ülkesi, karşılıklı ve karşılıksız bursları birleştirmektedir. Ancak, bunların önemi de çeşitlilik göstermektedir. Karşılıksız burslar nadiren evrensel olarak değerlendirilmektedir ve maddi ihtiyaç, akademik performans ve bu iki ölçütün birleşimi şeklinde verilmektedir. Kamu destekli öğrenci burs sistemleri, Avrupa ülkelerinin üçte ikisinde bulunmaktadır. İzlanda, öğrencilere karşılıklı burs sağlayan tek ülkedir. Dolaylı desteklerle ilgili resim ise çok daha çeşitlidir ve ülkelerin toplumsal politikalarıyla yakından ilişkilidir. 16 sistemde, ne vergi indirimi ne diğer yardım türleri bulunmaktadır.

DEMOGRAFİK ZORLUKLARA DEĞİNİLMELİDİR

Avrupa'daki demografik durum, ülkeleri büyük oranda etkileyecek şekildedir ancak etki çeşitli ülkelerde oldukça farklı olarak algılanmaktadır. 18-24 yaşlarındaki nüfus oranındaki demografik düşüş, Orta, Doğu ve Kuzey Avrupa'daki ülkeleri büyük ölçüde etkileyecektir

Eastern and Southern Europe. Aksine, Avrupa'nın diğer bölümlerindeki birçok ülke, genç nüfusun sayısı konusunda olumlu sinyaller vermektedir. Büyüme, Danimarka, Lüksemburg, Hollanda, Birleşik Krallık ve Norveç'te önemli miktarlarda olurken, Belçika, Fransa, İsveç ve Kıbrıs da olumlu göstergelere sahiptir. Nitelikli mezunların sayısında önemli miktarda bir düşüş olmazsa, yüksek öğretim yaşam boyu öğrenme çerçevesinde bireylerin her anlamda yüksek öğretime katılımını mümkün kılmaktadır. Bu rapor, toplumun tümü tarafından temsil edilmeyen grupların böylesi önlemlerin alınmasının en çok mümkün olduğu nüfus grubu olduğunu ortaya koymaktadır.

MAKRO SEVİYEDEKİ FİNANSMAN EĞİLİMLERİ AVRUPA ÜLKELERİNDE BENZER DEĞİLDİR

Maddi krizin etkisinden önce bile, yüksek öğretime yatırım, katılım eğilimlerini karşılamakta oldukça zorlanmaktadır. Katılım 2008 yılından önce artarken, finansman durağan bir seyir izlemiştir. Bu noktada da, birçok ülke, bütçelerinde kesintiye gitmek durumunda kalmıştır. 2008 yılından itibaren, finans eğilimleri dalgalanmıştır. Bazı sistemlere çok önemli kesintiler yapılırken, ciddi ekonomik kriz yaşayan ülkeler de dahil olmak üzere birkaç Avrupa ülkesi, yüksek öğretim sistemlerine yönelik destek önlemlerini de içeren teşvik paketlerini benimsemiştir. Eğitimli insanlara yönelik artan ilgiden dolayı, bu strateji, ekonomik krizin uzun süreli etkisini azaltmada oldukça başarılı gözükmektedir.

2009/10 dan 2010/11a kadar yüksek öğretim bütçelerindeki değişiklikler

ce: Eurydice.

- Ülkeler, kendi yüksek öğretim sistemlerini toplumsal değişikliklere cevap verebilmek için sürekli değiştirmek ve uyarlamak durumundadır.
- Toplumsal boyut, yüksek öğretim politikaları için önemli bir nokta olarak algılanmamıştır, ancak alınan sayısız önlem, toplumun tümü tarafından temsil edilmeyen gruplarla ilgilenmek için birçok ülkede uygulanmaktadır.
- Toplumsal boyut üzerine siyasi bildireler her zaman tutarlı önlemlerle örtüşmemektedir. Mekanizmaların nasıl yürüdüğünü izlemek için çeşitli fonlar ayrılmaktadır.
- Toplumsal boyut kavramıyla yakından ilgilenmek oldukça önemli bir ihtiyaçtır. Hem Avrupa hem de ulusal düzeyde sürdürülmesi gereken bu bir anlamda ekonomik bir düşüşün de göstergesidir.

*

* *

Çalışma

2011 Avrupasında Yüksek Öğretimin Modernleşmesi : Finansal ve Toplumsal Boyut, İngilizce, Fransızca ve Almanca dillerinde aşağıdaki internet sitesinde bulunmaktadır.

http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/thematic_studies_en.php

Raporun basılmış kopyaları

eacea-eurydice@ec.europa.eu eposta adresinden istenebilir.

İletişim

Wim Vansteenkiste, İletişim ve Yayınlar, Eurydice: +32 2 299 50 58

David Crosier, yazar, Eurydice: +32 2 299 50 24